

УДК 798

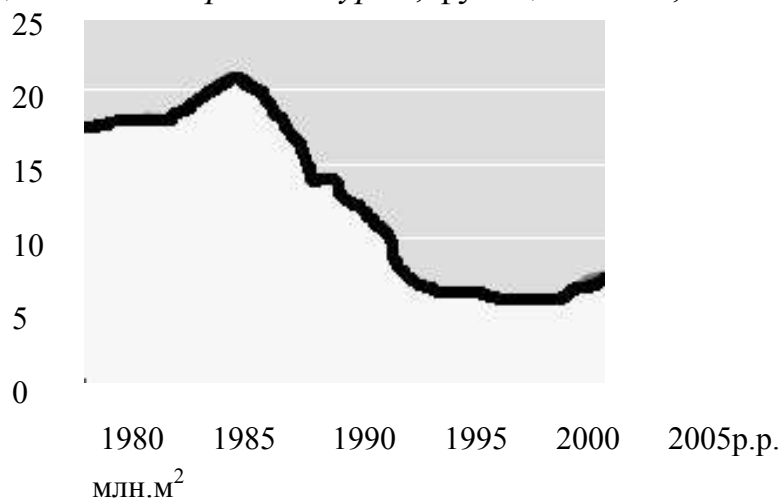
Л.В. Карпова
архітектор ВАТ КиївЗНДІЕП

ФАКТОРИ ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ПРОЕКТУВАННЯ ЖИТЛА ТА СОЦІАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ЖИТЛА

Анотація: позначені проблеми соціально-демографічного характеру існуючі на сьогодні в Україні та визначена ступінь впливу їх на проектування житла масового будівництва. Проаналізовані фактори впливу та проектування житла.

Ключові слова: архітектура, фактор впливу, житлово-громадське будівництво, соціальна політика, демографічна ситуація, комфорт житла.

Насьогодні в Україні відбуваються зміни в соціально-демографічній, економічній та правовій ситуації, це не може не відбиватися на структурі міського населення, на вимогах що до якості житла з боку різних соціальних груп та на *житлово-громадському будівництві*. В той же час сучасний рівень проектування, будівництва житла на даному етапі не повністю відповідає соціальним завданням і науково-технічному прогресу Одним словом, житло - це не тільки *архітектурна*, функціональна, технічна, а й соціальна категорія.

Мал.1. Об'єми введення житла в експлуатацію в Україні

Всім видами житла властиві деякі загальні соціальні функції: збереження здоров'я людей які мешкають у ньому, зміцнення сім'ї та створення у ній здорового психологічного клімату, сприяння розвитку сім'ї, організація позаробочого часу, підвищення професійної кваліфікації, виховання дітей, створення умов для відпочинку, виконання ролі психологічного «притулку». Кожна з цих функцій повинна отримати те чи інше матеріально-просторове

втілення. Значення зазначених соціальних функцій в рівній мірі велике для всіх людей і ніщо крім житла не може їх виконати.

Слідом за кількісними, виникає цілий ряд якісних завдань. У цілому, вони зводяться до підвищення комфорту проживання. Важливою умовою їх вирішення є проведення єдиної *соціальної політики*. Це означає забезпечення певного стандарту житлових умов для всіх сімей в залежності від матеріальних і економічних можливостей суспільства.

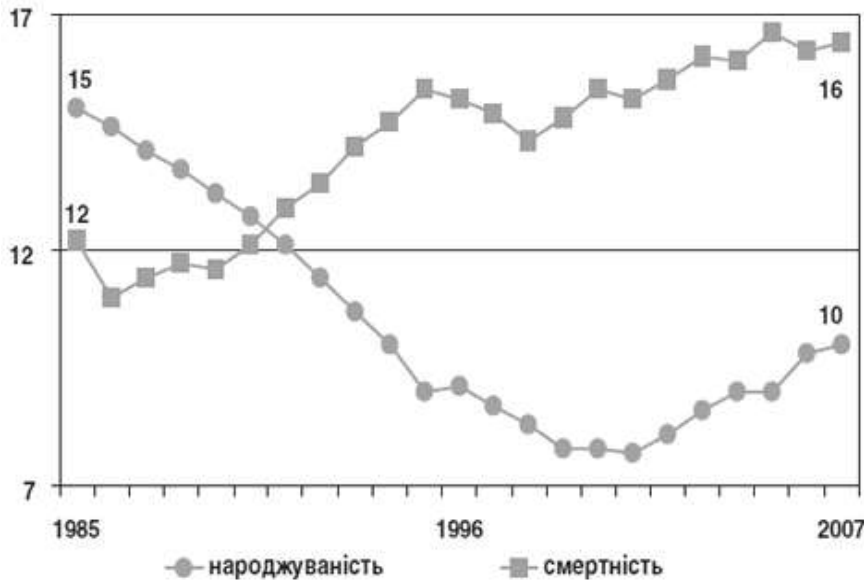
Потрібно відзначити, що цей стандарт, регульований нормами житлової забезпеченості, постійно підвищується. З 7 м² житлової площі на людину в 1960-1970-і рр.. норма піднялася до 9 м² в 80-і роки. За розрахунками фахівців вихід на норму 7-9 м² житлової площі на людину робить можливим посімейне заселення квартир. Це дуже важливий рубіж. Тільки він дозволяє ставити по-справжньому питання про комфорт проживання.

Більш висока житлова забезпеченість вже допускає так зване варіантне проектування квартир, що дозволяє повніше враховувати потреби сімей однієї чисельності. Межа домагань за радянськими і зарубіжними даними становить 16-18 м² житлової площі на людину. При такій житлової забезпеченості подальше зростання добробуту сім'ї перестає впливати на її потреби в житлі.

На сучасному етапі набуває великого значення облік всього різноманіття індивідуальних і колективних потреб, що пред'являються до житла. Необхідно виходити з того факту, що кожна родина прагне так розподілити і організувати процеси життєдіяльності в квартирі і взагалі в житловій середовищі, щоб максимально повно реалізувати свої традиції, професійні інтереси, ціннісні орієнтації і звички. Не випадково тому залишається актуальним питання про розширення номенклатури квартир і про гнучкість архітектурно-планувальних параметрів житла.

Найважливіший фактор, що впливає на проектування жила є *демографічна ситуація* в країні. Найбільш суттєві ознаки якої є чисельність і темпи зростання населення, його статевікового складу, число, розмір і структура сімей.

У кожному конкретному випадку керуються цифрами, які показують місцеву демографічну ситуацію. Справа в тому, що, наприклад, приріст населення в середньоазіатських республіках набагато динамічніше, ніж, скажімо, у Прибалтиці чи на Україні. Питома вага міських жителів, допустимо, у Донецькій області значно вище, ніж у Вологодській. Зустрічаються міста з високими темпами розвитку і зростаючі повільно і т. д. Отже, у кожному випадку необхідно встановити свої пропорції у розподілі коштів на будівництво житла в містах і в сільській місцевості, визначити загальний обсяг капіталовкладень.

Мал.2. Динаміка демографічної ситуації в Україні (на 1000 населення).

До числа факторів, що впливають на проектування житла відноситься також рівень освіти населення, який неухильно підвищується. Якщо, наприклад: в 1939 р. враховувалося близько 13 млн. працівників, зайнятих переважно розумовою працею, то в даний час їх понад 42 млн. З підвищенням рівня освіти посилюються потреби в таких типах квартир, у яких можливе створення робочого місця для домашніх занять навчанням, науковим і творчою працею.

Проектування житла неможливо вести без урахування сімейного складу населення. Це важливо для формування типології квартир. Інша важлива ознака - це її структура. Розрізняють п'ять типів сімей: 1 - сім'я з сімейним ядром і без нього; 2-сім'я з дітьми і без них; 3 - повні і неповні сім'ї; 4-нуклеарного і складні; 5-сім'я з однією або кількома шлюбними парами.

Власне кожен з типів сімей в житті представлений різними варіантами. Дослідникам вдалося встановити близько 500 різних комбінацій. Однак масовими вважаються 36-40 типів сімей. Отже, на них і повинно бути орієнтоване проектування.

Важливою обставиною є зміна вимог до житла у зв'язку з життєвим циклом сім'ї.

Вважається, що сім'я в міру свого розвитку проходить п'ять етапів: 1-життєдіяльність несімейною молоді; 2-формування сім'ї; 3 - період «стабільності»; 4-період «зрілості» або розпаду; 5-період «загасання».

Відповідно до цих етапами життєвого циклу змінюються форми і зміст життєдіяльності як всієї родини, так і її членів, в тому числі розширюється або скорочується домашнє господарство, розвивається або загасає активність у

заняттях домашньою працею, в проведенні дозвілля, у спілкуванні і т. п. Отже, вимоги до розміру квартири, складу та зв'язків її приміщень не залишаються постійними.

Другим фактором можна вважати естетику житла. Масове житлове будівництво в ХХ ст. в багатьох країнах відкинуло естетичні стереотипи які склалися впродовж багатьох століть с, що негайно призвело до знеособлення житла, а отже, і до втрати важливої сфери прояву художньої свідомості нації. Єдиним виходом з цієї кризової ситуації було повернення до традицій, до спадщини і він чітко позначився у 70-і роки.

Значний вплив на формування житла створюють природно-кліматичні особливості. Вони залежать від інженерно-геологічної характеристики місцевості, її ландшафту і кліматичних характеристик (температура і вологість повітря, природне освітлення, вітер, опади, інсоляція). Рельєф місцевості бере активну участь у формоутворенні житлових будинків та у виборі прийомів забудови. В проектуванні житла потрібно комплексний облік всіх вищеназваних природно-кліматичних факторів. Тільки тоді житло стає комфортним.

Вельми істотною передумовою формування житлової забудови є містобудівні фактори. Найбільш важливими з них здаються: місце розташування і розміри ділянки будівництва, умови зорового сприйняття окремого будинку чи комплексу, морфологічні та архітектурно-художні особливості навколишньої забудови і її функціональна структура. Всі вони активним чином впливають на формування житлових будинків та забудови.

Ще одна важлива проблема міського середовища - поверховість формуючих її будівель. Ставлення до неї неоднозначне. У зонах суворо регульованої забудови, які засновуються для збереження архітектурної та містобудівної спадщини, визначається гранично допустима висота новозведених споруд. Для кожного конкретного місця обмеження встановлюються індивідуально, на основі вивчення ситуації.

Поверховість проєктованих будівель може лімітувати також і з метою збереження оглядовості ландшафтних та архітектурних пам'яток. В усіх інших випадках поверховість регулюється виходячи з інших міркувань і в тому числі композиційних.

Архітектурне і містобудівне проектування повернулася до спадщини, до історично склалася індивідуальності кожного міста, району, вулиці і кварталу. Найчастіше в центрі уваги опиняються абсолютно конкретні характеристики забудови: стилістичні ознаки, системи пропорцій і масштабність, метроритмічні закономірності, малюнок деталей, матеріал і фактура огорожувальних конструкцій, колір і т. д.

У зарубіжній практиці крім цього велике значення надається суспільну оцінку зовнішності міста, уподобанням і побажань мешканців, визначення особливо значущих для населення якостей міського середовища, розкриттю образних уявлень про місто, що склалися в свідомості людей. Інформація такого роду допомагає більш точно сформулювати проектну завдання і обґрунтовано вибрати засоби для її вирішення.

Облік перерахованих вище архітектурних і просторових чинників дозволяє органічно вписати житловий будинок, як часто говорять, в «контекст» середовища. Контекстуалізм проектних рішень передбачає наявність у житлових будівель і комплексів ряду так званих «середовищних» характеристик.

У практиці останніх років помітне місце займає будівництво житла у складі багатофункціональних комплексів і у вигляді будинків з вбудованими або прибудованими закладами громадського призначення. Воно викликане загальною орієнтацією містобудування на формування у всіх частинах міста функціонально різноманітною і насиченою міського середовища. У реалізації цієї політики житлові комплекси та будинки з першими громадськими поверхами знайшли роль вихідних багатофункціональних модулів, що добре зарекомендували себе в різних містобудівних ситуаціях. Необхідність у них обумовлена особливостями функціональної структури сучасної міського середовища та деякими несприятливими тенденціями її розвитку.

Конструктивні системи та методи зведення будівель також відіграє не абу яку роль в будівництві сучасного житла. Об'ємно-планувальна структура житлового будинку безпосереднім чином залежить від вибору конструкцій і методу зведення будівлі.

Інженерне устаткування сучасного житлового будинку вельми різноманітно і призначене для створення комфортних умов проживання. Воно включає в себе системи: опалення, вентиляції, водопостачання, каналізації, ліфтового господарства, сміттєвидалення, а також електромережу, газопровід, слабкострумові мережі, телевізійні кабелі і т. д. Проектуванням всіх цих систем займаються фахівці відповідного профілю. Проте архітектор повинен орієнтуватися в питаннях інженерного забезпечення житлового будинку, передбачати в архітектурно-планувальному і конструктивному рішенні необхідні умови для прокладки всіх видів інженерних мереж та встановлення обладнання.

Перехід на індустріальні методи будівництва призвів до перегляду принципів використання багатьох раніше освоєних матеріалів, до модернізації виконуються з них конструкцій. Один з напрямків такої модернізації -

зниження маси конструктивних виробів і особливо огорожувальних конструкцій.

Частка будівельних матеріалів для полегшених конструкцій збільшилася за останні 20 років у розвинених країнах з 30-40% до 70-75%. Серед них доречно виділити тонкостінні металеві профілі, панелі типу «сендвіч», великорозмірних пустотілі керамічні блоки та ін

Важливою тенденцією розвитку матеріальної бази сучасної архітектури слід вважати збільшення обсягу виробництва і застосування енергозберігаючих будівельних матеріалів.

Архітектор отримує можливість виступати в ролі замовника потрібних йому будівельних матеріалів. Оскільки номенклатура матеріалів, що застосовуються у вітчизняній практиці, потребує докорінного поліпшення, роль архітектора в цій справі - першорядна.

При існуючих і планованих в нашій країні обсягах житлового будівництва зростає значимість раціонального використання матеріальних, грошових і трудових ресурсів, спрямованих на вирішення житлової проблеми. Цим визначається необхідність суворого контролю за економічною ефективністю проектних рішень.

Для економічної оцінки проектів використовують кілька показників. Найважливішим із них є щільність населення на забудовуваної ділянці. Найважливішим із них є щільність населення на забудовуваної ділянці. За допомогою цього показника оцінюється ефективність містобудівного рішення. СНіП 2.07.01.89 встановлює залежність щільності населення від містобудівної цінності території, розмірів населеного пункту і кліматичної зони. Щільність забудови може зростати тільки до меж, що не суперечать вимогам санітарно-гігієнічного комфорту. Максимальну щільність дають 12-16-поверхові будинки, проте ефективною може бути й щільна малоповерхова забудова.

На вартість будівництва помітний вплив надає ступінь його індустріалізації, оскільки будь-який вид індустріальної технології зведення будівель дає різке скорочення трудовитрат на будівництві. Особливо ефективно в цьому сенсі заводське виготовлення панелей внутрішніх і зовнішніх стін, що включає їхню обробку. Істотне значення має також зниження маси конструкцій.

Однак скорочення трудовитрат на будівництві ще не означає обов'язкового зниження вартості будівництва. Наприклад, розвинена і налагоджена технологія монолітного і збірно-монолітного домобудівництва дає вартість загальної площі нижче, ніж у великопанельне будинку.

У міру збільшення економічного потенціалу суспільства та вдосконалення організації проектно-будівельної справи будуть зростати

можливості для підвищення *комфарту житла*, і поліпшення його архітектурних якостей.

Література

1. Житловий Кодекс України, (проект) - К.: АТЗТ «Видавництво «Право», 2006, - С.44-47
2. ДБН В.2.2 - 15 - 2005 Житлові будинки. Основні положення. - К.: Укрархбудінформ, 2005. - 36 с
3. Ю. Д. Губернский, В.К. Лицквевич «Жилище для человека» М.-стройиздат, 1991. С.174- 177
4. К. В. Кияненко «Типология жилища: от проектной регламентации к стимулированию многообразия» // Жилищное строительство. - 2005. - №7. - С. 2 - 6.
5. З. Букер, С. Кононова «Архитектура XX века и эволюция жилища» // Архитектура жилых зданий. - 2006. - №2. - С. 10 - 12

Аннотация

Обозначенные проблемы социально-демографического характера существующие на сегодня в Украине и определенная степень влияния их на проектирование жилья массового строительства. Проанализированы факторы влияющие на проектирования жилья.

Ключевые слова: архитектура, фактор влияния, жилищно-общественное строительство, социальная политика, демографическая ситуация, комфорт жилья.

Annotation

The marked problems of social-demographic character existing for today in Ukraine and certain degree of influence them on planning of habitation of mass building. Factors are analysed influencing on planning of habitation.

Keywords: architecture, factor of influence, dwelling-public building, social policy, demographic situation, comfort of habitation.